

## СУЧАСНИЙ СТАН ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ-АГРАРНИКІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

УДК 378(410)

Володимир Манько, доктор педагогічних наук, професор  
Національного університету біоресурсів і природокористування України,  
м. Київ

## СУЧАСНИЙ СТАН ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ-АГРАРНИКІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

*Розглянуто сучасний стан підготовки викладачів-аграрників у системі вищої освіти англomовних країн. Сформовано комплекс позитивних ідей досвіду професійної підготовки викладачів-аграрників в системі вищої освіти Великобританії.*

**Ключові слова:** викладачі-аграрники, Великобританія, міждисциплінарні департаменти, коледжі.

**П**остановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Випускники педагогічних факультетів Великобританії мають демонструвати такі здібності та уміння: а) застосовувати знання математики, науки і техніки; б) розробляти методику і проводити експерименти, а також аналізувати і пояснювати отримані дані; в) розробити систему, компоненти системи чи процес відповідно вимогам та потребам; г) працювати в багатопрофільних командах; д) ідентифікувати, формулювати і розв'язувати технічні проблеми; е) розуміти професійну і етичну відповідальність; ж) результативно спілкуватися; з) отримати досить широку освіту, необхідну для розуміння впливу інженерного рішення на суспільство і світ в цілому; и) розуміти необхідність і здатність навчатися протягом усього життя; к) знати сучасні інженерно-технічні проблеми; л) використовувати методи, навички і сучасне технічне устаткування, необхідне для інженерної практики. Одним із стратегічних завдань реформування вітчизняної концепції підготовки викладачів-інженерів сільськогосподарського виробництва є осмислення світової педагогічної спадщини з метою конструктивного використання кращих ідей передового освітянського досвіду.

Оскільки вища освіта є своєрідним віддзеркалюванням рівня соціального розвитку країни, перманентною ознакою всіх етапів історичного розвитку інженерної сільськогосподарської освіти є вплив суспільних норм, моральних цінностей та орієнтирів на визначення змісту, засобів, методів та форм підготовки майбутніх викладачів-аграрників.

Ретроспективний погляд в минуле дав змогу простежити трансформацію англійської вищої аграрної освіти від перших сільськогосподарських та інженерних коледжів ("ленд-грант" коледжі, середина XIX століття), в навчальному процесі яких домінувала практична складова та

орієнтування на використання фахівців в якості фермерів, до сучасної ефективної багатовступінчастої системи підготовки бакалаврів, магістрів та докторів в галузі сільськогосподарської інженерії, провідними принципами функціонування якої є: суверенітет вищого навчального закладу; вільний вибір предметів та курсів студентами; демократичність, рівноправність шансів кожного в отриманні вищої освіти; відсутність державних стандартів на підготовку фахівців; рівноправне функціонування державних, приватних і напівприватних вищих навчальних закладів.

Провідні риси та специфічні особливості англійської системи вищої аграрної освіти виявляються в: профорієнтаційній підготовці учнів середньої школи до здобуття вищої сільськогосподарської освіти; структурі рівнів післясередньої освіти (асоціативний рівень; бакалаврська програма; магістратура; докторантура); конкуренції між вищими навчальними закладами; принциповому контролю з боку громадськості за діяльністю коледжів та університетів, зокрема через процедуру акредитації; спільній зі студентом відповідальності вищого аграрного навчального закладу за результати навчання; залежності фінансування коледжу чи університету від наслідків акредитації при значній частці приватного капіталу; чисельності видів фінансової допомоги студентам (стипендії, гранти; займи-кредити, працевлаштування, податкові пільги тощо); тісній співпраці університету чи коледжу з випускниками; невизначеності термінів навчання студентів; можливості одночасного навчання студентів за різними програмами; поєднання у змісті підготовки нормативних (обов'язкових у даному навчальному закладі) та вибіркового навчальних предметів; модульній побудові змісту навчального матеріалу предмета; спрямованість навчання на розвиток творчого потенціалу

## СУЧАСНИЙ СТАН ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ-АГРАРНИКІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

майбутнього викладача-аграрника; вільному виборі студентом послідовності оволодіння програмою підготовки; відсутності академічних груп; комплексному оцінюванню результатів навчання (відвідування занять, самостійна робота, участь в семінарах-дискусіях, результати курсових робіт, іспитів тощо); негласності контролю навчальних досягнень студента; повної самостійності студента у виборі бази, термінів та умов проходження практики; тісному взаємозв'язку навчання з позааудиторною роботою студентів; широкому залученні до проведення семінарських та практичних занять студентів старших курсів і аспірантів; самостійному працевлаштуванню випускників тощо.

Метою англійської системи підготовки майбутнього викладача-аграрника є формування конкурентноздатного фахівця, здатного ефективно здійснювати педагогічну діяльність відповідно потребам аграрного ринку праці. Зазначена мета конкретизується такими завданнями англійської системи вищої аграрної освіти: "озброїти" студентів знаннями з математичних, фізичних, технічних наук, які є необхідними для майбутньої професії; розвинути навички творчого технічного мислення, вміння формулювати проблемні питання, синтезувати інформацію, оцінювати та вирішувати проблеми; прищепити любов до знань, прагнення весь час підвищувати кваліфікацію; сформувати уміння самостійно здобувати знання, спостерігати, порівнювати, експериментувати, ставити досліді; сформувати ґрунтовні знання основ етики, культури спілкування, навчити студентів співпрацювати з іншими.

Концептуальні ідеї підготовки викладачів-аграрників в системі англійської вищої освіти ґрунтуються на єдності чотирьох методологічних підходів. Міждисциплінарний підхід спрямований на розвиток у студентів широти світогляду, нестандартності мислення, вмінь оцінити ефективність того чи іншого нововведення, організувати його практичну реалізацію, що дозволяє навчити студентів самостійно здобувати знання з різних галузей. Інтегративний підхід вимагає тісного зв'язку з виробництвом та забезпечує засвоєння методології інженерної діяльності і оволодіння творчими уміннями і навичками. Практикоорієнтований інноваційний підхід передбачає засвоєння повного циклу інноваційної діяльності і розвиток професійно важливих якостей фахівців, адекватних новим формам організації праці в умовах інноваційної інженерної діяльності. Проблемноаналітичний підхід до навчання дозволяє сфокусувати увагу

студентів на аналізі і розв'язанні конкретних проблемних ситуацій, вмотивовує їх на оволодіння знаннями з різних галузей, формує творчі здібності, залучає до науково-дослідницької діяльності.

Методологія професійної підготовки викладачів-аграрників в системі вищої освіти Великобританії забезпечується реалізацією низки провідних принципів організації педагогічного процесу, зокрема: гнучкості ступеневої системи підготовки викладачів-аграрників; чіткої орієнтації навчального процесу на майбутню педагогічну діяльність та розвиток творчого потенціалу особистості; поєднання академічної свободи та методичної незалежності викладача з вимогами високого рівня якості педагогічної діяльності; індивідуалізації навчання студентів в умовах педагогічної підтримки (кураторство); партнерських відносини учасників педагогічної взаємодії; міцності знань, професійних вмінь, інтелектуальних навичок студентів.

В обґрунтованій у дослідженні моделі підготовки англійського викладача-аграрника змістовий компонент забезпечується такими складовими професійної підготовки: методологічна підготовка; теоретична підготовка; практична підготовка; соціальна підготовка; екологічна підготовка; психологічна підготовка. Гнучкість навчальних планів дозволяє майбутньому викладачу-аграрнику формувати власну програму навчання відповідно своїм пізнавальним можливостям, інтересам, уподобанням. Навчальні програми (молодшого спеціаліста, бакалавра, магістра в галузі сільськогосподарської інженерії) не передбачають повтору засвоєного матеріалу, вони оптимізовані доцільністю та професійною необхідністю навчальних дисциплін.

Використання індивідуальної освіти як засобу формування пізнавальної самостійності студента дозволили, як вказує О. Романовський, "... вищій школі США перейти до більш ефективного та адекватного вимогам науково-технічного та економічного розвитку американського суспільства принципу підготовки спеціалістів – міждисциплінарному" [3]. Комплексна природа знань зумовила необхідність переходу американських університетів та коледжів на міждисциплінарну основу підготовки студентів. Міждисциплінарний підхід у навчанні спрямований на розвиток у студентів широти світогляду, нестандартності мислення, вмінь оцінити ефективність того чи іншого нововведення, організувати його практичну реалізацію.

Об'єднання вищих навчальних закладів на

## СУЧАСНИЙ СТАН ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ-АГРАРНИКІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

засадах добровільної кооперації та інтеграції призвело до руйнування чітких меж факультетів і кафедр. Натомість були створені нові підрозділи у структурі вищого навчального закладу – міждисциплінарні департаменти, що характеризуються значною гнучкістю і свободою елементів, які входять до нього [2]. Переважно, ці департаменти функціонують нарівні з факультетами. У їх структурі навчальні кабінети, лабораторії, бібліотеки, майстерні. Завідуючий департаментом, як і декан факультету, вирішує всі організаційні питання діяльності департаменту: визначає розклад занять, відповідає за бюджет, розподіляє стипендії тощо [1].

За умов міждисциплінарного принципу підготовки викладачів-аграрників однопрофільні факультети інтенсивно набувають поліпрофільного характеру, створюються нові підрозділи, центри. Варто наголосити, що створення нових структурних підрозділів, передусім міждисциплінарних департаментів, найбільш повно відповідає завданням вищої інженерної освіти. Насамперед, це дає можливість студентам оволодіти знаннями з інших галузей професійної освіти, об'єднує зусилля викладачів у підготовці майбутніх фахівців. На нашу думку, об'єднання американських вищих навчальних закладів у розв'язанні освітніх завдань сприяє поглибленню диференціації навчальної, наукової, методичної, виробничої складової у діяльності закладів, що об'єднуються. Такі навчальні заклади тісно кооперують завдяки спільному органу управління, одночасно зберігаючи свою самостійність.

Наприклад, якщо гуманітарний і технічний коледжі об'єднуються з метою розширення програм підготовки своїх студентів, то така інтеграція дуже вигідна, зокрема, студентам: навчаючись у гуманітарному коледжі студент протягом трьох років отримує ступінь бакалавра гуманітарних наук і протягом двох років додаткового навчання – ступінь бакалавра технічних наук [3].

Як приклад інтеграції різних типів навчальних закладів можна привести структуру Стенфордського університету, до якого входять Школа бізнесу, Харчовий науково-дослідний інститут, Медичний коледж, Юридичний інститут. Зазвичай, великі університети створюють навчальні заклади-супутники для апробації різних нововведень. Так, Стенфордський університет створив коледж з проблем освіти, що розробляє програми та готує фахівців з теорії та практики організації вищої освіти.

Зазначимо, що останнім часом спостерігається

тенденція щодо співпраці вищих професійних закладів, а особливо технічних, з виробничими підприємствами. Для активізації цього напрямку створено спеціальний Дорадчий комітет за участю представників технічних університетів і промислових фірм. Варто відмітити, що відділення Дорадчого комітету працюють безпосередньо при університетах та коледжах. Комітет сприяє регулярним діловим контактам між представниками фірм і викладачами, перевіряє програми підготовки інженерно-технічних фахівців під кутом зору їх відповідності сучасному розвитку науково-технічного прогресу.

**Висновки.** Сучасна підготовка викладачів-аграрників у системі вищої освіти англomовних країн включає: 1. Домінуючі методи (проблемний виклад; частково-пошуковий; пошуковий; дослідницький; дискусія; самостійне спостереження; імітаційно-ігровий; метод проєктів; кейс-метод і форми організації навчання, які забезпечують формування творчих інженерних якостей англійських викладачів-аграрників.

2. Комплекс позитивних ідей досвіду професійної підготовки викладачів-аграрників в системі вищої освіти Великобританії, які є істотними орієнтирами реформування вітчизняної концепції підготовки фахівців даної галузі: орієнтація навчання на інноваційну діяльність майбутнього викладача-аграрника; оволодіння майбутнім фахом на основі досвіду особистості, при якому студенти мають можливість асоціювати свій власний досвід із предметом вивчення; міждисциплінарний підхід у змісті і процесі підготовки; тісний зв'язок з виробництвом і засвоєння студентами методології професійної діяльності; розвиток творчих професійних якостей студентів, адекватних новим формам організації педагогічної праці, що є запорукою для майбутнього викладача комплексно поєднувати дослідницьку, проєктну і підприємницьку діяльність.

1. Георгиева Т.С. *Высшая школа США на современном этапе.* – М.: Высшая школа, 1989. – 202 с.

2. Ничкало Н.Г. *Теоретико-методологічні проблеми і перспективи досліджень з неперервної професійної освіти // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Зб. наук. пр.: У 2ч. / АПН України. Ін-т педагогіки і психології проф. освіти.* – К., 2001. – Ч. 1. – С. 35 – 41.

3. Романовський О.О. *Теорія і практика зарубіжного досвіду в підприємницькій освіті України: Монографія.* – К.: Деміур, 2002. – 400 с.

Стаття надійшла до редакції 14.11.2009